

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Az országos református tanáregyesület fölterjesztése az egyházkerületekhez a gyakorlati tanárképzés ügyében.

Főtiszt. és Mélt. Egyházker. Közgyűlés!

Az orsz. ref. tanáregyesület 1903-ik évi nagyenyedi közgyűlésének megbízásából a *református tanárképzés* érdekében intézzük kérelmünket a Főtiszt. és Mélt. Egyházker. Közgyűléshez, hogy hazai ref. gymnasiumainknak ezt a nagyfontosságú és égető kérdését közös erővel és akaratlan a megoldáshoz közelebb vinni igyekezzünk s az adott viszonyok közt is lehetőleg biztosítsuk a jövő ref. tanári nemzedékének a hagyományos protestáns szellemben való előkészítését.

A tanárképzés hiánya, melyet őseink a mult századokban a külföldi protestáns egyetemek látogatásával igyekeztek pótolni, régóta oly mélyen érzett fogyatkozása hazai reform. felsőbb oktatás ügyünknek, hogy szinte egy század óta folytonosan törekedtek ref. egyházunk legjobbjai a fogyatkozás megszüntetésére. Különösen a mult század első felében, nemzeti közéletünk nagy reformkorszakában kezdte mélyebben foglalkoztatni az elmélet a református tanárképzés gondolata. A tiszántuli egyházkerületben református egyházunk multjának nagy alakja *Báró Vay Miklós* állott azon tudományos küldöttség élén, (1840-42.) mely a debreceni főiskolában igyekezett megteremteni a *paedagogicum semináriumot*, hogy abban a tanári pályára készülő ifjak elméletileg és gyakorlatilag kiképeztessenek. Másfelől ugyanakkor erős áramlat mozgatta egyházi társadalmunkat egy *pesti protestáns főiskola* létesítése érdekében, a melynek egyik fő feladata lett volna a humanisticus iskolák tanítóinak semináriumi előkészítése. Ujabb időben pedig a mind nagyobb hullámokat vető *prot. egyetem* kérdése szintén a prot. tanárképzés szükségének eleven érzésében gyökerezik s

e kérdést igyekszik első sorban megoldásra juttatni.

Kétségtelen, hogy ref. középiskoláink (gymnasiumaink, tanító, és tanítónőképző intézeteink, felsőbb leányiskoláink) tanárainak református szellemét legjobban biztosítaná az, ha már tudományos szakképzettségüket is ref. főiskolában nyerhetnék s egy ilyen tanintézet szellemi légkörében, református közintézményeink hatása alatt növekedhetnének. De sajnós, az anyagi erők hiánya miatt mindazok a törekvések, melyek e tekintetben csaknem egy század óta ref. közoktatásunk körében felmerültek, ma is a jövőtől várják megvalósulásokat s meg kell nyugodnunk abban, hogy mai napság az elméleti tanárképzés hitfelekezeti különbség nélkül az állami egyetemeken történik. Megnyugvásunkat enyhíti az a körülmény, hogy hazai egyetemeinken a teljes tanszabadság, a tudományos szabad vizsgálódás és az igazság szabad keresése uralkodván, iskoláink leendő tanárai ott is abban az eszmekörben nőnek föl, amely a protestantizmus éltető levegőjéhez tartozik. (? . . . Szerk.) Nem is erre, nem az elméleti, hanem *a gyakorlati tanárképzésre, a református tanárjelöltek gyakorlati évének berendezésére* akarjuk felhívni ezuttal a Főtiszt. és Mélt. Egyházker. Közgyűlés figyelmét.

Az 1888. évi XXX. t.-c. az ugynevezett középiskolai törvény 61. §. 3. pontja értelmében *középiskolai tanárságra való képesítést csak oly egyén nyerhet, a ki a felsőbb iskolai tanfolyam után még legkevesebb egy évet gyakorlatilag középiskolai tanítással töltött s legalább egy évig nevelői vagy tanítói gyakorlatot is szerzett.* Ezért ugyanazon §. 4. pontja értelmében a képesítő vizsgálat utolsó része, az u. n. paedagogiai vizsgálat a felsőbb iskolai tanfolyam elvégzése után csak 1 év múlva tehető le, hogy ez év alatt a tanárjelölt a gyakorlati tanításbeli ügyességet, a

methodikai jártasságot, a tanuló ifjúsággal való bánásmódban és fegyelmezésben a kellő tapintatot elsajátíthassa. A törvénynek ez a rendelkezése azonban mindez ideig hézagosan és tökéletlenül volt végrehajtva, amennyiben az állam egyetlen gyakorló gymnasiumot rendezvén be a budapesti tanárképző intézet mellett, itt a tanárjelölteknek csak igen kevés percentje szerezhette meg a törvény kívánta gyakorlatot, másfelől az évek során át érezhető tanárhány oda kényszerítette az iskolafenntartó testületeket, hogy ugyszólván az egyetem padjaiból vigyék el és helyezték tanári katedrába a tanításban teljesen gyakorlatlan tanárjelölteket. Akárhány tanárjelölt jutott az utóbbi években református gymnasiumaink katedrájába is, a kiknek ha elméleti szakképzettségük megvolt is, a gyakorlati tanítás terén más tanár módszerét és eljárását alig látták, mint saját egykori tanáraikét.

A tarthatlan helyzet megszüntetése érdekében végre az ország tanári közvéleményének kellett megnyilatkoznia, hogy sürgesse a közoktatásügyi kormányt a törvény végrehajtására s a gyakorlati tanárképzés megvalósítására. Mert a methodikai jártasság éppoly fontos kellék a tanárban, mint a tudományos szakképzettség; sőt az ügyes tanító kevesebb szakképzettséggel is nagyobb sikereket ér el a tanításban, mint a mélyen járó szaktudós, aki az átadás képességével kevésbé rendelkezik.

Egyetlen tanárképző intézeti gyakorló iskola nem elégítheti ki e tekintetben az országos szükségletet s a tanári közvélemény egyhangulag követeli, hogy az ország minden jól berendezett középiskolája — akár állami, akár felekezeti középiskola — ruháztassék fel a tanárjelöltek gyakorlati kiképzésének jogával. A gyakorlati tanárképzés különben sem az intézmény jellegén, hanem a vezető tanárok személyiségén fordul meg. A mely gymnasiumban néhány jó szaktanár van, kik a jelölteket úgy példaadásukkal, mint utasításaikkal szaktárgyaik tanítási módszerébe bevezetni képesek. — jó igazgató van, a kitől a jelöltek a gyakorlati paedagógiában, fegyelmezési eljárásban és az általános didaktika alapelveiben példát és utasítást nyerhetnek, emellett az intézet paedagogiai könyvtára módot nyújt a jelölteknek a további elméleti képzéshez is: az az intézet be van rendezve a tanárjelöltek gyakorlati előkészítésére. A törvény pedig egyáltalán nem írja elő, hogy hol szerezzék a tanárjelöltek a tanítói gyakorlatot s a tanárvizsgáló bizottságok a jogérvényesség szempontjából eddig sem tettek különbséget a között, hogy a paedagogiai vizsgálatra jelentkező tanárjelölt a tanárképző intézet gyakorló iskolájában

vagy az ország más középiskolájában töltötte-e a törvény követelte gyakorlati évet. S ha ezekhez vesszük azt a körülményt, hogy hazai középiskoláinknak 64 és fél százaléka felekezeti tanintézet, csak természetesnek találjuk azt a követelményt, hogy a hitfelekezetek — mielőtt az egyetemeken képződött tanárjelölteket saját intézeteikben tanárokkul alkalmaznák — legalább a szak- és paedagogiai vizsgálat közt levő gyakorlati év alatt igyekezzenek e tanintézetek szellemébe és tradícióiba beavatni őket.

Ez a körülmény készlet református tanár-egyesületünket, hogy felekezeti főhatóságaink figyelmét felhívjuk a református tanárjelöltek gyakorlati előkészítésére. *Minden egyházkerületünkben van egy-két olyan főgymnasium, a melyben részint központi helyzeténél fogva, részint nagy multjánál fogva erősebben lüktet a református szellem, erősebben élnek a mult nagy hagyományai. Rendezzük be a főgymnasiumainkat oly módon, hogy azok a tanárjelöltek, a kik református iskoláiban akarnak állást foglalni, e tanintézetekben tölthessék el a tanári szakszűzsgálat és paedagogiai vizsgálat közé eső gyakorlati éveket.* Nem szorul bizonyításra, hogy református gymnasiumaink csak addig tartják meg felekezeti jellegüket, míg bennük igazán református szellemű tanárok tanítanak. Nem az államsegély, nem az állami tanterv követése fosztja meg tanintézeteinket református jellegüktől, hanem tanáraik református szellemének meggyöngülése vagy éppen kialvása. Gondoskodnunk kell tehát a református tanári succrescentiáról egy olyan előiskola szervezésével, amely átmenetet képezzen a mai állami tanárképzés és a felekezeti tanári szolgálat között. Nyujtsunk módot a ref. tanárjelölteknek, hogy gyakorlati évök alatt a tanításbeli routine elsajátítása mellett megösmarkedhessenek iskoláink multjával és hagyományával, bele élhessenek magukat intézményeinkbe s fölszivhassák azt a szellemet, mely a multban református iskoláink jellemét kialakította. Ha iskoláink régi nagy tanárainak emlékeivel, tanítási módszerökkel s a tanári hivatásra vonatkozó felfogásukkal közelebről megösmarkednek, ha intézeteink nagy hagyományait történelmi fejlődésök menetén ösmernek fel, akkor bizonyára bennök is erőteljesebb lesz e nyomokon való tovább haladás vágya.

A gyakorlati előkészítés közben nyert ily irányu tájékoztatások jelelentsége nyilvánvaló, mihelyt meggondoljuk, hogy mily kevésbé ösmernjük a régi nagy protestáns tanárokat s hogy a magyar közoktatás történetében mint homályosítja el az erősen érvényesülő állami szempont s a mindjobban kiemelkedő katolikus önértzet protestáns iskoláink nagy jelelentségé-

nek tudatát. Ezért kell azon lennie minden református gymnasiumnak, mely a tanárok gyakorlati előkészítésében részes lesz, hogy az általános didaktikai és paedagogiai szempontok érvényesítése mellett saját maga történetéből vegye a tanárjelöltek gyakorlati és protestáns tanári tudatosságának erősítő eszközeit.

Mindezek alapján kérjük a Főtiszt. és Mélt. Egyházker. Közgyűlést:

1. *Méltóztassék intézkedni az iránt, hogy az egyházkerület kebelében valamelyik jól berendezett, jelesebb tanárokkal ellátott, gazdagabb paedagogiai és szakkönyvtárral felszerelt főgymnasiumban a szakvizsgálatukat letett református tanárjelöltek a paedagogiai vizsgálatuk előtt sőt törvény követelte gyakorlati évet eltölthessék, szaktárgyaik tanításának gyakorlatába s az általános paedagogiai és didaktikai elvek gyakorlati alkalmazásába rendszeresen bevezetessenek.*

Az intézkedés természetesen első renden a vezetésre hivatott, képzett szaktanár és igazgató kiszemelésében s ez alapon a tanintézet kijelölésében áll. De másodrenden bizonyos anyagi áldozattal is jár. Valamint ugyanis a tanárképző intézet gyakorló iskolájában a tanárjelöltek egy része ösztöndíjat élvez, úgy lehetőleg nekünk is meg kell könnyítenünk a ref. tanárjelöltek részére a gyakorlati évek gymnasiumainkban való eltölthetését. Kisebb ösztöndíjak, vagy tápintézeti (internatusi) segély nyújtásával kellene biztosítanunk a nagy jelentőségű cél keresztülvitelét. Másfelől a jelöltek vezetésével megbizandó szaktanárok és igazgató részére is némi tiszteletdíjról és heti tanóráik lejjebb szállításáról kell gondoskodni, hogy a jelöltek vezetésére, a velök tartandó methodikai értekezletekre, a didaktikai és paedagogiai kérdések megbeszélésére annál több időt fordíthassanak.

Magát a vezetés munkáját, vagyis a gyakorló év lefolyását nem óhajtjuk részletes utasítással megszabni. Mint már fentebb is hangzott, a gyakorlati tanárképzés sikeres megoldása csak a személyi hatás érvényesülésén épülhet és ez elv egészen megfelel tanintézeteink protestáns szellemének is. A megbízott szaktanárok döntsék el magok, hogy miképen végezzék e feladatot egyes részeiben; az egyházkerületnek csak ez általános keretet kellene megadni a gyakorlati év berendezéséhez ily módon: *A megbízott tanárok vezessék be a jelöltet hivatásába, az igazgató a gyakorlati, paedagogiai és általános didaktika alapján, a szaktanárok a szaktárgyak történeti és módszeres feldolgozásával; a jelölt természetesen látogassa a tanórákat, mint a tanítások hallgatása céljából, majd szak-*

tárgyának egyik-másik részéből tartson a szaktanár előtt próba tanítást, végül pedig az iskolai év második felében néhány (legfőlebb 6) órán hetenként a rendes tanítást vegye át a szaktanár felügyelete és vezetése mellett. Mindezeket rendszeres bírálat kövesse s e mellett paedagogiai és didaktikai kérdésekre vonatkozó dolgozatok készítése és tárgyalása útján vezettessék tovább a jelölt pályájának elméleti alapján is. E keret minden intézményben, mely a gyakorlati tanárképzést szolgálja, csaknem egészen azonos és e keretben a vezetéssel megbízott tanárok működése is elég szabad lehet.

2. Tisztelettel kérjük a Főtiszt. és Mélt. Egyházker. Közgyűlést, méltóztassék odahatni, hogy az egyházkerület kebelében levő gymnasiumok fentartó testületei a tanszékek betöltése alkalmával az olyan tanárjelölteket, kik gyakorló éveket református tanintézetben töltöttek, más pályázók felett különösebb figyelemben részesítsék. Az a tanárihiány, a melynek idején kénytelenek voltunk onnan venni tanárainkat, ahol kaptuk, s nem ritkán más hitfelekezetek világnézetében növekedett tanárokat alkalmazva, ezektől kellett várnunk a protestáns szellemnek iskoláinkban tovább fejlesztését, immár mindinkább megszűnik s így méltán megvárható, hogy tanintézeteink fentartó testületei megválasztandó tanáraik református szellemére és annak biztosítékaira első rangú figyelmet fordítsanak.

3. *Méltóztassék a gyakorlati tanárképzés előadott elveit a gymnasiumainkban alkalmazott vallástanárok előkészítésére is kiterjeszteni.* E szaktanárainak is paedagogiai előkészítésben kell részesülniök, mert rájuk is ugyanaz a feladat vár, ami tanártársaikra, a nevelés tudomány terén pedig még elméleti készségök is kevesebb, mint amazoknak. Már pedig első renden a vallástanításnál sem annyira theologiai magántanárokra és írókra, mint inkább jó tanítóokra és okos nevelőkre van szükség középiskoláinkban. És a vallástanárok gyakorlati előkészítése igen könnyen megoldható, amennyiben mindazok a theologiat végzett egyének, kik középiskolai vallástanárok akarnak lenni, mint segédlelkészek találnak időt és módot a középiskolai vallás órák látogatására s a hivatásukba való bevezetéssel megbízott kiválóbb vallástanárok utasításainak követésére.

Főtiszt. és Mélt. Egyházker. Közgyűlés!
Tanáregyesületünk csak hivatását igyekszik betölteni, midőn ref. középiskolai oktatásügyünk legégetőbb kérdésére a gyakorlati tanárképzés hiányára rámutatva a ref. tanárjelöltek gyakorlati előkészítésére s iskoláink szellemébe való bevezetésükre tisztelettel felhívjuk az egyházkerüle-

figyelmét. Nem új dolgot sürgetünk, nem idegenből importált eszmét ajánlgatunk, hanem a múlt század első felében éppen hazai református tanügyünk körében tervezett intézménynek a kor szükségletéhez képest újabb alakban megvalósítását s ekkép iskolaügyünknek történeti alapon való fejlesztését óhajtjuk. Abban a reményben, hogy a gyakorlati tanárképzésnek éppen református iskoláinkban való nagy jelentősége és égető szüksége iránt a figyelmet sikerült felkeltőnk, tisztelettel kérjük e tárgyban a gyors intézkedést, hogy a ref. tanárjelöltek a hivatásukra való előkészítést minél előbb ref. gymnasiumainkban nyerhessék.

Mély tisztelettel vagyunk

Debrecenben, 1904. Április 15.

S. Szabó József,
főjegyző.

Dócsi Imre,
elnök.

Véleményes javaslat.

Szűgyi Dániel és Kremán Sámuel: „Indítványok az új énekeskönyvre vonatkozólag, a hevesnagykunsági ev. ref. egyházmegyéhez” című munkálatáról, valamint általában az új énekeskönyvről.

(Folytatás.)

Abból kell kiindulnunk, hogy **a gyülekezetek éneklésében az a közös sajátság fejlődött ki, hogy minden egyes szótagot teljesen egyenlő ideig és teljesen egyenlő erővel énekelnek.** Kivétel minden egyes verssor utolsó szótagja, melyet a gyülekezetnek vagy egy, vagy néhány tagja kétszeres ideig nyújt. Ahol orgona is van, ott nem nyújtják meg ennyire az utolsó tagot, hanem e helyett az orgonának a szomszédos sorok közti igen rövid közjátéka adja meg a szükséges pihenőt a gyülekezetnek. Az éneklésnek ezen általánosan elterjedt egyenletes ritmusu módja a lehető legtermészetesebben fejlődött ki és pedig így: a mi Zsoltáraink dallama francia eredetű lévén (XVI. század Goudimel) és francia szöveghez (Marot és Béza) simulván, a maga eredeti alakjában nem magyaros ritmusu, csak francia, meg német, általában nyugat európai szövegekhez illett hozzá. A dallamok nagy többségében a sorok jambikusok voltak, vagyis gyöngébben kellett kiejteni az 1, 3, 5; és erősebben 2, 4, 6. stb. szótagokat; az ilyen sor legutolsó szótagjának mindig erősnek kellett lenni, ha tehát a sor szótagainak száma páratlan volt, akkor az utolsó előtti (vagyis páros számú, ennél fogva erős) szótagot kétszer olyan hosszán kellett nyújtani, mint a többi szótagokat, amelyek időtartam tekintetében teljesen egyenlők voltak, csak hangerőben különböztek. [Például:

„Ű- | ram a | tő-re- | deel- | mes“];

ha pedig a szótagok száma páros, akkor minden szótag teljesen egyenlő hosszú volt s csak hangerő tekintetében volt meg a hullámvás. [Például ugyanazon ének következő sora:

„Szi- | vet te | sz-e-re- | ted“];

minden egyes sor végén korona van ugyan, de ennek nem az volt az értelme, hogy a szótagot kétszer akkorára kellett volna nyújtani, hanem aránylag rövid nyújtást és szünetet jelentett. A dallamok kisebb része trokhaikus menetű volt, tehát az 1, 3, 5. stb., szóval a páratlan szótagok voltak hangsúlyosak, a párosak ellenben gyöngébbek, egyébként a szótagok itt is egyenlő hosszúak, kivéve megint az utolsó előtti szótagot, amely azonban itt — a jambikus soroktól eltérőleg — éppen páros szótag szám esetén volt kétszeres, páratlanság esetén ellenben nem [Például CII. Zs.

„Hallgasd | meg Ű- | ram ké- | rée | seem“ — páros sz.

„Beszé- | dem jus- | son hoz-záád“ páratlan sz.]

Az utolsó (koronás) szótag e trokhaikus verssorokban többnyire szintén kétszeresen hosszú, mely hosszúság a korona következtében még egy kevéssel megnyúlik (tehát nem a korona eredményezi a kétszeres nyúlást, hanem ritmikai szükséglet, az t. i., hogy ezen utolsó szótagnak s a következő sor első szótagjának ictusa között ugyanannyi időnek kell eltelnie, mint az 1-ső és 3-ik, vagy 3-ik és 5-ik stb. szótag ictusa között); azonban arra is van eset, hogy nem hosszabb a többi szótagoknál ezen utolsó szótag, és pedig akkor, ha trokhaikus sor után jambikus sor következik. [Pl. V. Zs.

„Űr Is- | ten az | én i- | mádsá | gom —

Kér | lek ve- | gyed fü- | leid | be.“]

Bocsánatot kell kérnünk, hogy ezen elméletet olyan hosszúra nyújtottuk, de elő kellett adnunk az egész elméletet, hogy bebizonyíthassuk, hogy mennyire nem fér össze Goudimel darabjainak eredeti ritmusa a magyar ritmussal. Lehetetlennek tartjuk, hogy olyan magyar emberek, akik nem járatosak a német és francia nyelvben, verselésben és zenében (tehát a gyülekezeteknek lehető legtöbb tagja) megtanulhassák, vagy bármikor megtanulhatták legyen a Zsoltároknak ezen eredeti ritmus szerinti éneklését. Hiába nyomatták ki Debrecenben és másutt is 1877. óta ezen eredeti ritmus szerént a zsoltár- és dicséret-dallamokat; hiába tartja meg ugyancsak ezen eredeti ritmust Szotyori Nagy Károly, orgonistáinknál közhasználatban levő és nagybecsű műve; hiába oly szépek a zsoltárok, ha énekkarok betanulják és úgy előadják őket: mindez hiábavaló, mikor az egész ellenkezik a magyar ritmikus érzékkel. A magyar nyelv természetének nem felel meg az, hogy hangsúlyos és hangsúlytalan szótagok úgy váltakozzanak egyre, mint ez a jambikus és trokhaikus verseknél történik; más szóval: a magyar vers nem csupa két szótagos ütemekből áll:

[„Hortobágyi | pusztán | fú a szél.“
„Kitették a | holttestet az | udvarra.“ stb.]

A magyar fülnek tehát monoton a jambikus és trok-

haikus hangsúlyozás,* következôleg sohasem jöhetett használatba az elôadás-mód, amelyet példánk tüntettek föl a régi énekeskönyv alapján. Ugyanezen okból a sor utolsó elôtti szótagjának kétszeresen nyújtása is mindig teljesen mellôzött; hiszen e nyújtásnak csak akkor volna értelme, ha jambikus vagy trokhaikus hangsúlyozással énekelnénk. Ezzel szemben azonban a koronának nyújtóhatása olyan módon növekedett, hogy, — mint fôntebb elôadtuk — a koronás, vagyis a sor utolsó szótagja kétszeresen olyan hosszúra nyúlik, mint a többi. Ennek is megvan a magyarázata: a ritmikusérzék ugyanis föltétlenül megköveteli, hogy az ének, vagy bármely zenemû élesen elkülönülô periodusokra oszljék. A magyar zoltár-versnél a periodus egy-egy verssor, s egy-egy ilyen periodus végét az jelzi élesen, hogy a verssor végsô szótagja kétszeresen hosszúra nyúlik. Miben áll tehát az énekelt magyar Zoltár-vers ritmusa? Pusztán abban, hogy:

1. Az ének periodusokra (verssorokra) oszlik, melyek utolsó szótagja kétszeresen nyúlik (a periodus befejezését jelezve);

2. A többi szótagok mind egyenlô idôtartamúak. Ellenben nem tagolódik a periodus ritmikus részekre, azaz ütemekre, vagyis a verssorban: 1-ször nem váltakoznak hosszabb és rövidebb szótagok és 2-ször nem váltakoznak hangsúlyos és hangsúlytalan szótagok. (Mert ha néha önkéntelenül erősebben énekeljük is a dallamnak egy-egy hangját, ez csak azért van, mert véletlenül és nem törvény szerint, éppen arra a hangra a szövegnek értelmi okból hangsúlyos szótagja esik. Például. Ugyanazon dallamra énekeljük:

„Te benned biztunk e-leitôl fogva“ és
„Az embereket Te meg-hagyod halni“

sorokat; az elsô sorban a dallam 6-ik hangja, a másodikban pedig, ugyanazon dallam 7-ik hangja kap értelmi okból némi, de csak kis nyomtêköt).

Miért nem tagolódik a mi periodusunk ütemekre? Azért, mert a Goudimel-féle tagolódás nem magyaros, nem vette bé a magyar nép természete; ezen segíteni akarván ôseink, a fürdôvel együtt a gyermeket is kiöntötték, így lôn az, hogy periodusainkban nemcsak idegenszerû ütemek nincsenek, hanem egyáltalában nincsenek ütemek.

(Folyt. köv.)

$a + x$.

Az egységes liturgiáról.

Írta s a bárándi lelkészi-kör 1904. Febr. 29-én Nagyrábén tartott értekezletén felolvasta: **F. Varga Lajos.**

(Folytatás és vége.)

7. *Uriszent-vacsora.* Uriszent-vacsora legalább is 6 ízben osztassék minden gyülekezetben; tudniillik: a 3 fôünnepen s ezenkívül augusztus hónap utolsó, november elsô és február utolsó vasárnapján. Lefolyása legyen a következô:

A rendes isteniszteletet végezvén a lelkész, az Uriima elmondása és adakozásra felhívás után, anél-

* Jambus és trokhaus nem a közismeretes ó-kori, hanem nyugat-európai értelemben veendő, azaz jambus = hangsúlytalan és hangsúlyos; trokhaus = hangsúlyos és hangsúlytalan.

kül hogy megáldást mondana, onnan a szószékbôl intézze a fölhívást a gyülekezethez a Szoboszlai Papp István és Révész Bálint-féle ágendás könyvben foglalt „Jól emlékezhetek reá istenfélô keresztyének“ kezdetû bevezetéssel az urasztalához való járulásra, s addig ne jöjjön le a szószékrôl, míg a gyülekezettel együtt el nem mondotta az általános bûnvalló imát; ennekutánna föl nem tette a minden gyülekezetre nézve egyaránt kötelezô 3 kérdést, s ennekutánna az úgynevezett absolutoriumot s végül az Isten kegyelmét kérô rövid fohászt.

Ezután lejövén a szószékbôl, a gyülekezet énekel 1—2 alkalmi verset; ezalatt idejében kilép a lelkész az urasztalához, rövid magánfohász után föl fedi az urasztalát, megtöri a kenyeret s kitölti a bort. Ekkor a gyülekezet éneke elhangozván, minden újabb segélykérés nélkül az elôirt forma szerint elmondja a szereztetési igéket Pál ap. I. Kor. XI. r. 23. v. s azt követô versei szerint. Ezután olvas egy rövid, az alkalomnak megfelelő urasztali beszédet. Ennek elhangzása után egyenesen hívja fel a gyülekezetet a szent asztalhoz való járulásra úgy a mint atyáinktól ránk maradt: „Valakik immár ti magatokat jó lelkiismerettel elkészítettétek stb.“ De mielőtt kimenének a gyülekezet egyes tagjai a szent asztalhoz, hívja fel a gyülekezetet arra, hogy mikép Jézus hálát adott s úgy törte meg s osztogatta a kenyeret, imádkozzunk mi is elôbb e kenyér felett és adjunk hálát ilyenképpen: következék akkor aztán a rövid háláadó ima, annak elhangzása után vegye kezdetét a kenyér-osztás a gyülekezet alkalmi éneklésével. Míg a gyülekezet a megkezdett énekverset el nem éneklei, osztassék a kenyér; mikor a vers éneklése véget ért, a lelkész szóljon így: „A pohár felett is imádkozzunk; jertek és adjunk hálát eképpen.“ Következék a rövid háláima; ezután vegye kezdetét a pohár osztása a gyülekezet éneklésével együtt. S aztán alkatmi ének zengedezése mellett folyják a szentjegyek osztogatása, míg az utolsó urvacsorázó föl nem vette azokat. Mindenütt a gyülekezet tagjai járúljának a szent asztalhoz s ne a lelkész vigye a szent jegyeket hozzájuk. E végbôl az urasztala mindenütt ennek a megfelelően állítandó bé a templomba. Utoljára maga a lelkész vegye fel a szent vacsorát s fölvévén, a szent asztalt betéríti, annakutánna elmondja, hogy: „Eképpen szerette Urunk Jézus a szentséges végvacsorát stb.“ következék a háláadó ima s azután a megáldás. „Mindezeknek utána stb.“ Mire fölzeng a gyülekezet éneke és szétozol kiki övéhez. Az egész szertartás alatt, a lelkész által mondott szavak, s az imák legyenek teljesen egyezôk, mindenütt ugyanazok, semmi eltérés itt meg ne türessék, s az urasztali beszédet, éppen úgy mint a szereztetési igéket és az imákat a lelkész feltétlenül olvassa az utolsó betûig.

Magán háznál az urvacsora csak akkor osztható ki, ha súlyos, senyvedô beteg kívánja; de nem csupán magának a betegnek, hanem a háziak s idején felszólított szomszédokból gyûjtött kis gyülekezetnek együtt kell azt adni; ez esetben is csak akkor, mikor az egész gyülekezet urvacsorázik a templomban. Rövid áldó köszöntéssel lép lelkész a hajlékba, hol a beteg fekszik; a velement egyházi az elôre elkészített asztalon fölteríti a szent jegyeket. Ennek megtörténte után lelkész rövid segélykérô ima után a beteghez fordulva elmondja, hogy ôhajtása szerint eljött, hogy részesítse a szent vacsorában, de elôbb

hallja meg, miképpen szerezte Urunk a szentséges végvacsorát; elmondja a szerzetési igéket, azután imára hívja fel a beteget s az ottlevőket; ezután adja a szentjegyeket — utoljára a betegnek. Aztán szól: „teljesült kívánságod stb.” jer imádkozzunk. Ez ima után „Mi Atyánk.” végül áldó szó. Nehány szives, vigasztaló szó után áldás-kívánással bucsút véve távozik.

8. *Esketés.* Az esketés mindenütt a lehető legünnepélyesebb formában végeztessék. Begyűlvén az esketendőekkel együtt a násznép a templomba, megjelenik a lelkész is; a papiszékben végzett rövid magánfohász után kiáll az urasztalához, mely elé már az esketendők kiállítottak. Fölzendüljön akkor a gyülekezet alkalmi éneke (ilyen is lesz már az új énekesben) s egy-két vers eléneklése után a lelkész rövid segélykérő imát mond; azután beszédet tart az esketendőkhez, ennek végeztével föl hívja az esketendőket az eskütételre, a gyülekezetet a felállásra. Eskü után (ha több pár esküszik az esküt együtt egyszerre mondják a férfiak, együtt egyszerre a nők) az anyaszentegyház nevében is megkötöttnek nyilvánítja a házasságot, imát mond a jelenlevőkkel együtt, ezután „Mi Atyánkot” és áldást. Ennek elvégzése után, emlékül, hogy lelkész és összeeskettetek elmozdulnának helyökről, felzeng az alkalmi ének s csak egy-két vers eléneklése után lép vissza lelkész papi székébe, jelt adván ezzel a gyülekezet eltávozására. A gyülekezet kivonulását lelkész megvárva, utolsóul távozik.

Az eskü mindig könyvből olvasandó itt, éppugy az ima is.

9. *Temetés.* Temetés lehet: énekszós; imával háznál vagy a templomban; oratóiával háznál vagy a templomban, predikációval ugyanígy; s a temetőben imával vagy oratóiával.

Énekszós temetésnél lelkész nem fungál. Ha imával temet, a háznál, akár templomban, egy-két vers eléneklése után rövid előfohászt mond, azután imát olvas, Mi Atyánkot mond s végül rövid utóimát. Ha oratóiával temet akárhol, egy-két vers eléneklése után imát mond, azután, megkezdí oratóiját, ennek végeztével, „Mi Atyánk” s pár elbocsátó szó után végez. A predikációval temetés épp így folyik le, azzal a különbséggel, hogy itt alapigét vesz föl. Az életirat félék olvasása eltörrendő, de pár bucsúzó a halott kedveseihez intézendő. Temetőben ima és oratio úgy végzendő, mint egyébutt.

10. *Hirdetések.* A hirdetések mindig a megáldás után történjenek, hogy a gyülekezet már ne legyen kénytelen állva hallgatni, vagy leülvén ismét felállani. A hirdetések mindig megelőzze az adakozásra felhívás. Hirdetendő mindig az urvaosoraszta ideje, az ünnepek, a házassálandók; s oly egyházi és iskolai dolgok, melyek a gyülekezetet akár közvetlenül, akár közvetve érdeklik. Polgári vagy anyagi ügyek hirdetése teljesen mellőzendő. A hirdetések mindenkor írásból történjenek.

Tisztelt értekezlet!

Ime a miket javaslatba hozni bátorkodom. Nem kecségetem magam azzal, hogy javaslatommal mindenki izlését kielégítem, annál kevésbbé azzal, hogy tökéletest nyujtok. Ha valami: liturgiánk egységsítése bizony nem könnyű dolog. Javaslatomban van kétségkívül némi újítás a mi megszokott chablonunkhoz képest. De a mi új is benne, csak annyiban új,

amennyiben így összehozva, amint én proponálom, nincs ma gyakorlatban nálunk. Am javaslatom gyökérszámai az ő apostoli kor és reformációi idők talajába nyulnak le és fogóznak. Céлом volt: inkább többet adni, mintsem kevesebbet; nem azért, hogy legyen miben válogatni; hanem azért, mert úgy érzem, hogy amaz evangyéliomi tej tápláló bősége, melylyel őseink táplálják vala a szomszahuhozó lelkeket a mi sok tekintetben megnyírbált istenitiszteleinkben meglehetősen alápadt. Megpróbáltam a megpróbálhatót. Uttörői munkát végeztem. Hogy elfogadhatónak s követendőnek fogja-e találni a tisztelt értekezlet javaslatomat: egyelőre még csak nem is sejtem.

Mindenesetre becses figyelmébe ajánlom, azzal az óhajttással: vajha az arra hivatottak bölcsesége, közmegnyugvásra, mielőbb rendezhetné egységes liturgiánk ügyét!

KÖZÉLETÜNK.

A debreceni egyházmegye közgyűlése.

(Folyt. és vége.)

1. A most használatban levő énekesnek új énekessel leendő fölcserélését időszerűnek tartja, helyesli egyházmegyénk s a próba énekest, a benne feltüntetett beosztás és sorrend szerint, e célra általában alkalmasnak találja; de

2. a következő óhajainak valósítását okvetlenül elvárja; nevezetesen:

a) a katechismusi énekek 52 urnapnak megfelelő számban legyenek az új énekesben, bár sorrend szerint, a vasárnapi énekek után, de egy csoportban, s az egymásután következő urnapokra való megjelöléssel;

b) a zsoltárok közé a CIV. zsoltár csillagos versével s mostani dallamával, — a CXXV. zs. dallama új szöveggel, — a dicséreték közé a mostani 4-ik dicséret felséges szövege szóról-szóra, a 84. dicséret saját dallamával átdolgozott szöveggel, — a 131. dics. teljes szövegével s mostani dallamával, — a 190. dicséret átdolgozva, mostani dallamával vétessék be, nem különben a „Szózat” szövegével és dallamával.

c) az „Isten országára” vonatkozó vallásos eszmék néhány dicséretben különlegesen dolgoztassanak föl, s találjanak helyet az új énekesben;

d) úgy az összes szövegre, mint az egyes dalamokra vonatkozó, nyilvánosságra jutott *szakszerű* észrevételek lehetőleg figyelembe vétessenek s a próba énekesen a javítások azok szerint megtéssenek;

e) a kötelező használatbavétel még ennek megtörténte után se követeltessék 6 éven belől; hanem időközben az iskolákban és énekkarokban az új énekek gyakorlása addig is rendeltessék el; a mostani énekes újabb nyomása szüntessék be s fogyásával mindinkább az új énekes hozassék forgalomba;

f) istenitisztelet alkalmával, közénekül, a jelzett 6 éven belől, csak a közönség által már egészben megismert ének használtassék;

g) végül elvárja egyházmegyénk a kebelbeli egyházak belhivatalnokaitól s előljáróitól különösen, hogy az új énekessel szemben környezetükben netalán

mutatkozó ellenszenvet leküzdeni, az egyetemes egyház idevonatkozó végintézkedése iránt köteles tiszteletet ébreszteni, az új énekes életbeléptetését megkönnyíteni tőlök telhetőleg igyekezni fognak.

A főtiszteletű egyházkerületnek, az új „Temetési Enekek” használata ügyében hozott 257/1903. számú végzése nem talált kedvező visszhangra; amennyiben óhajtott volna egyházmegyénk, hogy miként az új énekeskönyv egybealkotásánál, véglegesítésénél a közvélemény közreműködése is kikéretett, figyelembe vétetett és vétetik, e nem kevésbé fontos énekesre nézve is alkalom és mód adatott volna a nyilvános kritika megnyilatkozására; hiszen kerületünk egyházai is éppen csak a szűkszavú kerületi jegyzőkönyvi határozatokból tudtak felőle annyit a mennyit, hogy készül valami; annál fogva egyházmegyénk felír a kerületre, hogy mielőtt a „Temetési Enekek” közkötelező volta véglegesítették, vettessék nyilvános kritika alá, küldessék meg éppúgy, mint az énekes próba kiadásának egy-egy példánya az egyes egyházaknak, hogy presbiteriumaink véleményét mondhassanak felőle.

Az egyházmegyei egyetemi bizottságot olyformán alakította meg közgyűlés, hogy részt veend benne minden lelkész, s aztán a kebelbeli egyházak odahaza néhány tagból álló helyi bizottságot alakítanak s e bizottságok tevékenységükről időről-időre számot adnak.

Némethy János b.-ujfalui lelkészjellegű tanító Bakonszegen kisegítő lelkészi szolgálatokra felhatalmaztatásának ügye, az esperes felhatalmazási joga sértetlenül hagyatván, a fenforgó körülmények hatása alatt napirendről levétetett.

Hajdubagos és Monostorpályi jelentése behivatalnokai hátralékos fizetésének kiegyenlítéséről tudomásul vétetett. Felső-alsójózsa e tekintetben nem bízik agra vergődni az erősen lábrakapni igyekvő belső intrigák miatt. A törvényes út szigorú kövételére utaltatott.

Biharudvarinak telekkönyvi kiigazítása helytelen tudomásul vétetett, nem különben a lelkészlak kijavítására vonatkozó jelentése.

A bakonszegi és bihartordai Nadányi alapítványról szóló jelentéseket is tudomásul vette közgyűlés. A kabai tanítók gyűlés napdíj ügyében beadott felebezésének elutasítása mellett útasított presbiterium, hogy tartsa magát az egyházmegye határozatahoz.

Felső-alsójózsa segélyre ajánltatik.

Tripsó Mihály b.-ujfalui kántor-tanító beadványával szemben kimondotta közgyűlés, hogy hajtassék végre az időszaki tanács előtt helyszínen kötött egyezés.

Berettyóújfalui 3 tanító lakbérfelemelése iránti kérelme, mint a melyhez törvény szerint joguk nincs, elutasított.

A debreceni egyháznak az elemi iskolákra vonatkozó s a várossal kötött egyezsége örömmel hagyatott helyben; így ingatlan eladása is, nemkülönben a főiskolával tanári lakások megváltása céljából létrejött szerződése.

A társ egyházmegyék jegyzőkönyveiről szóló jegyzői jelentés kiadatott a lelkészi közértekezletnek.

Még néhány kisebb jelentőségű ügy letárgyalása után közgyűlés déli 3/4 órakor véget ért. Délután bírósági ülés volt, de a melyen érdemleges tárgyalásra egy ügy sem került.

Az egész gyűlés lefolyása minden jelenlévőkre

kedves benyomást gyakorolt, concilians, békés hangulatánál fogva. Ezzel a benyomással ültük körül a fehér asztalt is, a hol a testvéries, kollegialis érzület fokozódott azzal, hogy az egy gyöngéledő főtiszteletű püspök urunk kivételével minden debreceni lelkész szintén jelen volt. A meleg hangú tósztok nem is hiányoztak; beteg gondnokunkról pedig nem csak hogy szeretettel emlékeztünk meg, de innen táviratban is köszöntöttük, óhajtvá fölépülését.

Nótárius.

A felsőszabolcsi ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése.

Nyiregyházán ápril. hó 12—13. napján a vármegye disztermében tartatott meg Görömbei Péter esperes és Vay Péter h. gondnok elnökelete alatt.

A gyűlés megnyitása esperes úr szép imája után egy a debreceni egyetem érdekében ugyancsak az esperes által elmondott lelkes beszéd által történt. Az ezután következő esperesi időszaki jelentésből értesült e. megyénk Bárány Podmaniczky Gézáné újabb kegyes adományáról 4064 koronáról, a mely összeggel járult a lorántházai egyházi épületek kijavításához. A midőn ezen nagymérvű adományt örömmel sorozta e. megyénk a nevezett úrnő többi sok szives adományához, természetesen köszönetet is szavazott ezért s külön iratban határozta ezt kifejezésre juttatni.

Ugyancsak az esperesi jelentés során értesült e. megye a Gégényben folyamatban levő nagy arányú egyházi és iskolafejlesztési tevékenységről is. Új templom avattatott fel, két új iskola, új paplak épül s félve 210 hold földet vásároltak. Eljenek és virágoznak; ezt kívánta e. megyénk is s egyben örömmel szavazott elismerést a derék lelkész és főgondnoknak Vas Mihály és Mezőssy Gusztáv uraknak.

Mint megválasztott lelkészek megerősítettek hivatalaikban: Ablonczy László Tégláson, Bokros Elek Rohodon, Geese István Szakolyban, Korocz Géza Téthén és Nagy Sándor Gelsen.

Részvétellel értesült e. megyénk Horváth István nyiregyházai tanító s a megyebeli ref. tanító-egylet elnöke és pénztárnokának, sok évig hű és buzgó munkásnak haláláról s érdemeit j. könyvébe foglaltatja.

Tanítói változások hagyattak jóvá. Megerősített hivatalában Gáspár Jenő Pazonyban, Nagy Ilona Vaján, Daróczy Pál Kéken, Szabó Pál Nyiregyházán.

Ezután 8 tanító s illetve tanítónő tette le az esküt, a kikhez esperes úr buzdító szavakat intézett. Majd Dr. Horváth József megválasztott jegyző eskütétele után jegyzőkönyvében külön pont alatt felvétetni határozta e. megyénk a kerület őszi közgyűlésének elvi jelentőségű határozatait, a minők az osztályok elosztása a több tanítóju iskolában, felekezetenküliek és secták temetkezése temetőinkben. stb.

Az énekeskönyv ügyében egyházmegyénk az Erdélyi Imre jegyző tollából a múlt őszi gyűlésen érdemileg határozott, most ezt bővítette ki szintén Erdélyi előadó javaslatára több rendbeli hiányok pótlását sürgető határozattal s az énekügyi bizottság permanentiában tartására vonatkozó kívánságával.

Az *egységes liturgia* kérdésében azon elvi álláspontot foglalta el egyházmegyénk, hogy a liturgia külső, alakú egységét szükségesnek és hasznosnak tartja megállapítani, ezen megállapított keretben azonban a legszélsőbb határokig fenn kívánja tartani a liturgus szabadságát.

E szerint a liturgiának következő rendje volna :

A) *Rendes istenisztelet.*

1. *Hétköznap.* Közönségesen egyszer és pedig reggel, bűnbánati héten kétszer tartandó naponként istenisztelet s ez áll előének, közének, ima, Uri ima, és utóének alkatrészekből.

2. *Vasárnap és ünnepnapokon.* Fennálló ének, közének, ima, szöveg-felvétel, ének, praedikáció, utó-ima, Uri ima, záríma. Hirdetés. Ének.

Délután praedikáció helyett biblia-, vagy káté-magyarázat s elmarad a szöveg és praedikáció közötti ének s az utóima is; egyébben marad a dél-éltre megállapított rend.

A *harangoztatásra* s az isteniszteletek *idejére* nem kívánjuk megszorítani a gyülekezetek szabadságát.

B) *Rendkívüli isteniszteletek.*

1. *Keresztelés.* Megnyitó fohász, beszéd és ima, a keresztelési igék elmondása közben a sákramentomi cselekmény végrehajtása s végül egy áldó ima.

2. *Házassági esketés.* Megnyitó fohász, esketési beszéd, eskü, ima, áldás.

3. *Az urvacsora.* Kiosztási ideje évenként 4-szer és pedig husvét, pünköst, október 31-hez legközelebb eső vasárnap és karácsony.

Az *urvacsora szertartása teljes egészében az urasztalánál végzendő, következőleg :*

Megnyitó ima, urvacsorai beszéd, bűnvalló ima. Nyilvános vallás és fogadástétel a zsinat által megállapítandó kérdésekre adott feleletekben s ez alapon Isten nevében a bűnök bocsánatának az örök életnek ígérete. Majd a gyülekezet presbytereiből, vagy idősebb férfi tagjaiból alakult első asztalnál a Krisztus parancsa szerint a szereztetési igék elmondása után külön a kenyér megáldása és kiosztása s külön ismét a boré s aztán sorba a többi asztalok s ha két egyén végzi az urvacsora-osztást az egész gyülekezetnek egymás után a jegyek kiszolgáltatása. Végül rövid bezáró beszéd és ima; áldás és ének.

4. *Temetés.* Altalánosságban kimondja egyházmegyei közgyűlés, hogy a kántoroknak temetéseknél csak éneklési szerepe legyen s bármi beszéd, ima, vagy búcsúztatás kívántassék, végezze a lelkész a gyülekezet hivatásos hitszónoka, — továbbá, hogy a koporsóba tétel feletti éneklés minden alakjában eltörölendő s végül, hogy a temetési szertartás a halottas ház udvarán végzendő, csak rendkívüli alkalmakkor a templomban, a hova azonban a halottat csak azon esetben szabad bevinni, ha a templomnak e célra alkalmas előtornáca van.

A mai szokások lehető tiszteletben tartásával négyféle temetés volna megállapítandó.

a) *énekszós, b) imás, c) oratiós, d) praedicációs;* a két utóbbi kívánatra búcsúztatással, a melynél azonban a hosszú névsorok és nemzetségek felolvasása eltiltandó.

Bármelyik temetéshez, a melyet a lelkész is végez, kívánat szerint siri beszéd vagy ima is járulhat, különben egy kisebb lélegzetű pár búcsúzó vagy ima a hantolás előtt.

5. *A confirmatio* ünnepélyes végzését szükségesnek tartja egyházmegyénk; sorrendjének megállapítását azonban kevésbé, már csak a megvizsgálandó és confirmálandó gyermekek száma közötti nagy különbsétek miatt is. A lelkész által végzendő con-

firmátiói oktatásra nézve a legalkalmasabb időnek a husvét és pünköst közötti időt véljük, magára a confirmatióra a pünköst előtti vasárnapot, a midőn aztán testületileg járulnának pünköstkor a confirmándusok az urasztalához.

Egyébb ritkán előforduló egyházi ünnepélyek sorrendjét nem kívánja megállapítani e-megyénk.

Az egységes liturgia ügyében hozott konventi határozat második kérdésére kimondja a közgyűlés, hogy a liturgus szabadsága fenntartandó az összes isteniszteleti beszédek és imák készítésénél azzal a fenntartással, hogy ezek evang. szelleműek s egyházunk alaptanaival megegyezők legyenek s a praedicatiók a bibliából vett szöveg alapján dolgozandók ki.

Ellenben szükségesnek mondta ki, hogy az urvacsorai cselekmények végzésére egységes és pedig tartalomban is egységes agenda (nem urvacsorai beszéd csak) készítettessék s ebben a keresztelési, házasságkötési s temetési rendkívüli isteniszteletre is legyenek minták s hogy az urvacsorai kérdések, kenyér és bor feletti hálaadó imák, s a házassági eskü a zsinat által állapítottassanak meg s illesztessenek be a liturgia egységéről szóló törvényszakaszba.

Örömmel vette tudomásul közgyűlésünk Szabolcs vármegyének az italmérés korlátozása tárgyában hozott határozatát. A dolog eléggé érdekes, hogy vele egy kissé bővebben is foglalkozzunk. A múlt évben a vallás- és közokt. miniszter felhívására egyházmegyei gyűlésünk megkeresést intézett Szabolcs-vármegyéhez az italmérés korlátozása iránt. Most a megye arra való hivatkozással, hogy az ő 1896 ban készített szabályrendeletében már egy ízben volt gondoskodva arról, hogy a koresmák és pálinka mérések vasárnapokon és ünnepeken dél előtt 9 órától d. u. 4 óráig zárva tartassanak s ez az intézkedés 2 évig érvényben is volt, de pénzügyi szempontból a vármegye kérése dacára a belügy miniszter 1899. évi 34045. sz. rendeletével ezt hatályon kívül helyezte: most egyházmegyénk átiratára ismét érvénybe lépteti ezen hatályon kívül helyezett szakaszokat s ennek jóváhagyása iránt a belügyminiszterhez felterjesztést intéz.

Ugy áll tehát az alkoholizmus terjedésének kérdése, hogy egyház, közigazgatás, társadalom mind elismeri a veszélyt, szükségesnek tartja a védekezést s az államkormány pénzügyi szempontból a koresmárosok pártjára áll s lehetetlenné teszi az egyház és társadalom még olyan jóakaratu munkáját is. Hogy is mondta a nagy reformátor a juhok csontjáról és bőréről s a X. Leó által építtetni szándékolt Szent-Péter templom építéséről? Bizony itt is lehetne még több joggal mondani azt ennél a kérdésnél.

Ezután leányinternátusunk ügyével foglalkozott közgyűlésünk. Tudomásul vette a Török Erzsébet igazgató nő megválasztását, az élelmezési vállalkozóval kötött szerződést. Minden rendben volna már itt, csak növendék nincs elég. Oh be szép helyen s be jó gondozás alatt vannak pedig azok a kis lányok, mennyire megérdemelné ez a kezdő intézetünk, hogy nagyobb pártfogásban részesítsük mi magunk is.

A debreceni tápintézetre minden egyház költségvetésében veendő fel bizonyos segélyösszeg.

A debreceni siketnéma-intézet alapító tagjai közé belép egyházmegyénk szerény 40 kor. befize-

téssel s ajánlja tehetősebb egyházainknak ezen humanitárius intézményt pártfogásába.

Közalapi költség-előirányzatok, valamint az egyháziak is letárgyaltattak.

A régi egyh.-megy. gyámintézeti tagsági díj felemelésére vonatkozó indítvány őszi gyűlésünkre halasztatott, mivel a számvevőszék nem készítette elő.

Figyelmet keltő a sok adás-vevés, csere s ezzel rokon ügyek, a melyek szintén azt bizonyítják, hogy az Amerikából Szabolcs-vármegyébe 1903-ban érkezett 180,000 korona egyes vidékeken milyen élénk birtokszerzési mozgalmakat idéz elő. Ellenben elszomorító a sok iskolai miseria. Ugy látszik, hogy sok egyházunk nem tartja már első rendű feladatának s nem is szívesen áldoz iskolája szükségét fejlesztéséért. Pedig nagyon sok helyre kellene új tanítói állomás szervezése, új iskolák építése, de az államosítás megbénítja ott is az iskola fejlesztésére szükséges tevékenységet, a hol volna miből s nagyon is volna kinek építeni.

Az 1848. évi XX. t.-e. végrehajtására a protestáns közös bizottság által készített *Vélemény* nincs megelégedve egyházmegyénk. Az általános és nagy mérvű fizetés-rendezési törvény rendelkezéseitől nem akarja, hogy elmaradjon a pap s a tanító sem. S azért határozatilag kéri a kerületet, hogy a *Vélemény* által is tervezett korpótlék mellett a fizetés 2400 k. minimumban állapíttassék meg s a tanítók mindenben az államiakkal egyenlő elbírálásban részesedjenek; — követeli a lelkészi nyugdíj-intézet végre-valahára való felállítását stb.

Kisebb jelentőségű ügyekkel nem akarván különben is hosszúra nyult tudósításomat s az olvasó figyelmét terhelni, csak megemlítem, hogy 6 közigazgatási, bírósági és fegyelmi ügy volt, a melyek azonban részint kiegészítés végett végzésileg az őszi gyűlésre maradtak, részint — s ezek között a fegyelmi ügy is — elintéztettek s ez utóbbi felmentéssel végződött.

Még egy dolgról lehetetlen meg nem emlékezni. Arról, hogy a gyűlés első napján délután 3 órakor lelkészértekezleti gyűlés is volt, a hol a lemondott s a legszívesebb marasztalásra is lemondásukhoz ragaszkodó elnökök Andrassy Kálmán és Vas Mihály helyett, — az ő működésök illetékes egyén, esperesünk által történt illő méltatása után, — elnökké Somogyi József dombrádi, — alelnökké Ormós István eperjeskei lelkészek választattak meg. Adja Isten, hogy tudják és akarják is ők foglalkoztatni ezt a mi nehezen mozgó lelkészegyletünket. Az itt történt választásnak volt az eredménye, hogy Somogyi József a számvevőszéki jegyzőségről lemondott s helyette az e.-m. közgyűlés Vas János őri lelkészt választotta meg.

Az összesen 77 tárggyal foglalkozó gyűlés ápril. 13-án déli 12 óra után ért véget

Korocs József,
berceli lelkész.

A beregi egyházmegye tavaszi közgyűlése.

... Az a vihar, mely Uray Imre e.-m. gondnokunkkal szemben ismeretes orsz. gyűlési beszéde miatt a papság körében kitört, — mostani gyűlésünk talán — úgy véljük. lassanként teljesen elcsendesül. Kifejezte ismételt sajnálkozását, azt,

hogy nem volt szándékában sérteni, a közgyűlés e kijelentéseket tudomásul vette, állásáról való lemondását nem fogadta el.

Csak természetes, hogy az érdeklődés rendkívüli volt, még a más felekezetbelieket is odahozta a kíváncsiság. A papság csaknem teljes számban, gondnokok, presbyterek, mint az egyes egyházaknak szavazattal felruházott képviselői annyian, a mennyire nem igen emlékszünk. Rögtön napirend előtt ő maga teszi szóvá az egész ügyet, körülbelül ilyenképpen: „Mielőtt a közgyűlés hozzá fogna tulajdonképpen feladatához, engedelmet kérek, hogy a gyűlés előtt pár kijelentést tehessek. Nagy hullámokat vert beszédemet, mint a hogy már kijelentettem, félreértették, félremagyarázták, a mi a legfőbb, a „Magyar Szó“ című ujság jónak látta fölfújni, politikai magatartásáért hetekig ezen lovagolni. Al-lásomon alólinak tartottam ezekre válaszolni, úgy hiszem, hogy az nekem nem ártott. Ha csakugyan volt hiba beszédemben, a mit tisztességes ember megtehet, én azt a papságnak megadtam elégtételül. A mennyiben azonban az e.-m. lelkészsége nem volt azzal, — talán mai nyilatkozatommal sincs megelégedve. én állásomról lemondok, és a bizalmat illetőleg apellálok ahhoz az egyházmegyéhez, mely engem már 3 ízben, legutóbb egyhangulag választott gondnokává, és meg akarom tőle, illetve az egyes egyházak presbyteriumaitól kérdezni, hogy csakugyan megvan-e hát velem szemben az a bizalmatlanság, melyet 10 nappal ezelőtt egy jegyzőkönyvi kivonatban velem közöltek stb. stb. (Nem fogadjuk el!!) *Körössy Pál* v.-naményi lelkész volt a további bizalomnak a tolmácsolója, beszéde abban a pár szóban összpontosult, hogy „vessünk fátyolt kölcsönösen a történetekre!“ . . .

Nem lehet tagadni, hogy a beszéd vegyes érzelmeket keltett. Voltak akik *ennyivel* nem voltak megelégedve, többet vártak, — talán a teljes porig való alázkodást? — voltak a kik úgy gondolkodtak, hogy a meg nem sértett presbyteriumok bizalmi szavazata nem teheti jóvá a megsértett lelkészek bizalmatlansági nyilatkozatát, de a többség úgy gondolkodott, hogy még a legélesebb, igazán becsületbe vágó sértéseknél is meg szoktak bocsátani valódi férfiak, ha egyszer a sértő fél *meg nem történtenek* kívánja tekinteni a dolgot, annyival inkább kötelessége ez a lelkészeknek, a megbocsátást és jó békességet hirdető embernek. Azután meg talán eszébe juthatott mindenkinek, kivétel nélkül, hogy volt idő, amikor ez a mi gondnokunk nagyon erős, kitartó harcot folytatott egyházalkotmányunkért, különösen annak presbyteri szervezetéért, s hogy jöhet idő, talán e clericalis világban közel is van, amikor kitartó, bátor harcosokra szükségünk leend. Ilyen előzmények s talán ilyen érzelmek között mondta ki az esperes, a ki végtelen sokat fáradt e békesség létrehozásánál, a határozatot, hogy a közgyűlés nem fogadja el a gondnok lemondását, a mit ő vissza is vont.*

A 49 pontból álló tárgy közötti közérdekű édes-kevés van. Az „egységes liturgiát“ illetőleg megemlítésre méltó az, hogy az egyházmegye a bőjti urvaesoraosztást feltétlenül el kívánja törölni.

* Helyesen van az egész kérdés elintézve. Mondottuk a bizonyos oldalról célzatosan irányított hajsza hevében s mondjuk most is, hogy *Uray Imre* nem olyan fekete, mint a minőnek bizonyos oldalról tartják . . .! Tanuljunk a történetekből. Szerk.

Örvendetes tudomásul vétetett a *gáti* ref. egyháznak sok csapáson átment 130,000 koronás alapítványa, melyből a volt urbéresek 100,000 koronát a lelkész és tanító *provennis* fizetésének megváltására, 30,000 et pedig a lelkészi lakás a 2-ik iskola felépítésére adományoztak. *Kajdanóban* a tanügyi kormány ref. tanerőt nem akar alkalmazni, pedig hát szerződésben van kikötve,* az ügy elintézése az esperesre bízott. A debreceni egyetem ügyét egyházmegyénk a legmelegebb pártfogásban részesíti, a segély, illetve adományok gyűjtésére egy nagy bizottságot alakított.

Elfogadta a közgyűlés a lelkészi értekezletnek azon indítványát, hogy terjedelmes, nehezen kormányozható egyházkerületünk — Szatmár, Debrecen, Hm.-vásárhely — székhelylyel 3 felé osztassék, ily értelemben határozni megkerestetnek az egyházmegyék. Néh. Janka Gyula, valamint az ismételt lemondott Pap Károly tanácsbiránk helyére a választás elrendeltetett. Egyházker. képviselőkké: *Kallós* Tivadar és *Varga* Sándor, póttagokul *Csoó* Zsigmond és *Körödy* Sándor, számvevőszéki elnökké *Kallós* Tivadar megválasztottak.

„*Esperesi jelentés és egyh. megyei rajz.*“ Elhaltak: *Kulesár* János bótrágyi, *Szabó* Pál kerecsenyi és *Janka* Gyula barkaszói lelkészek. Megválasztottak, illetve meghívtak: *Tóth* József halábori lelkész Bótrágya, *Abaházy* Lajos fornosi l. Kerecsenybe és *Czövek* János berői s. l. Zápszonyba. S. lelkészül alkalmaztatott N.-Lónyára: *Korláth* Gyula. A kegyadományok összege: 25082, az építkezése: 22231 kor. Levéltár rendezve 52 helyen, belhivatalnokok teljesen kifizetve 15 helyen (64-ből). Nazarénusok, baptisták nincsenek, az esketés csak 1 helyen (ker. zsidó) mellőztetett. Kitért = 5, áttért = 6, törvénytelen gyermekek száma = 176, vadházasságban él 68 pár. Közig.-birósági ügy 6 volt, fegyelmi egy sem.

Szernyeparti.

A szakadárokról.

Irta s 1904. március 27-én Karcagon, a „Kis Tükör Olvasók Evangyéliomi Egyesülete“ által rendezett evangyéliomi felolvasó estélyen felolvasta: *Stern Herman*.

(Folytatás és vége.)

Most még egy veszedelmesebb szakadár gyülekezet képviselőjével találkozok. Ez már engedve a lurdesi csudák s különféle kegyes csalási mesterségek megtévelyítő esabításának „elragadtatásokról“ és „álmokról“ beszél. S ez újra csak azt mondja, ő hozzá térj, ha idevezülni akarsz, másképp menthetetlenül elkárhozol; s lesajnálja mindazokat a többi szakadárokat, a kiket a szegény tévelygő lélek ott hagyott. Beszédét körülbelől így kezdi:

„Tudd meg, én egyenesen magával az Urral beszélek és az Ő Szent Fiával, mert 4—5 nap elszoktam ragadtatva lenni és aztán a lélek vissza száll belém. En nem kívánom hogy újra kereszttel-kezdj, se hogy szombatot tarts; ünnepeheted a vasárnapot, de lábaidat okvetlen meg kell mosnom.“ S vasárnap teljes bójtöt parancsol. „Mert az Ur napján nem szabad testi eledelkkel táplálkozni csak a Szent Igékkal. Ha ezeket teszed, — folytatja tovább, — te is álmokat látsz, elragadtatol s ismét visszaszáll te beléd is a lélek.“

* Ugy-e . . . ? Sokszor megjósoltuk, mikor a felekezeti iskolák mellett küzdöttünk s itt ne feledkezzünk el az *Uray Imre* érdeméről! Szerk.

Egy ilyen fajta atyafinak hozzám intézett levele így hangzik:

„A megdicsőült Jehova Szentlélek Ur Isten kegyelme legyen veled. Kedves Atyámfia! Egy kedves és szent dolgot írok neked. Ugyanis szeptember 21. és 22-ére virradóra egész éjjel foglalatatos voltunk az istenitiszteleben; egybevöltünk gyűlve s az Atya Isten személyesen megjelent közöttünk harmadmagával s később az Ur Jézus ötödmagával. Aldott legyen dicsőséges szent neve stb.“ „Hit Alapszabálya“ című kis füzetkékjök pedig egy helyen a következőket mondja: „Hogyha az Ur a mi dicsőséges Atyánk az ő népe közül valakit meglátogat betegséggel és súlyosan megdorgál, nekünk nincs szükségünk *foldi orvosra*, — mert azok mind csalók — mert egy a ti orvosotok a Krisztus. S csakis imával gyógyítunk.“

Többféle szakadárokról nem is beszélek. Nem lenne elég az idő reggelig ezekről beszélni. Elég egy rossz álom és megvan az új felekezet.

Hanem a mint erőtlenségemtől telik, igyekszem bebizonyítani az evangéliomból, hogy ezek nem keresztyéni, nem evangyéliomi elvek, a miken alapszik e sok szakadárság.

Maga az Ur Jézus és később a tanítványok s az apostolok mindnyájan harcoltak az ilyenfajta tévelygések ellen. Pál apostol a szegény pogányokból lett keresztyéneket figyelmezteti, hogy ne hallgassanak a tévelygő zsidóskodó atyafiakra, kik elhordozhatatlan terheket raknak a szegény nép vállaira s imígyen szól:

„Senki azért titeket ne kárhoztasson az ételért vagy italért, vagy az ünnepnapra, vagy az újholdnak napjára, vagy a Szombatokra nézve. Melyek a következő dolgoknak árnyékai, de a valóság a Krisztusé. Senki ti tőletek a pálmát el ne csalja a tettetes alázatosság által, és Angyaloknak tiszteletek által, ő magát olyanokba avatván, a melyeket nem látott, és felfűvalkódván vakmerőképpen az ő testének értelmével. És nem ragasztatván a Főhöz, mely által az egész test a tagoknak egybebocsáttatások és rakatások által, egybefoglaltatván és egybeköttetvén nevededik az Isten nevedekése szerint. Annakokáért, ha meghalván a Krisztussal, megszabadultatok e világnak betűitől, miért terhelitek magatokat a ceremóniákkal, mintha e világban élők volnátok? Azok mondják: Ne egyed, ingyen meg ne kóstold, ingyen se illesd. Melyek mind elvesznek azokkal való élés által, melyek embereknek hagyományokból és tudományokból vagynak. Melyek jöllehet bölcsességnek láttatnak lenni a szabad akarat szerint való istenitiszteleterért, és az elmének tettetes alázatosságáért, és azért, hogy testöknek nem kedveznek: mind az által haszontalanok, mivelhogy a testnek hizlalására valók. (Kol. 2. 16—23.)

Ime ilyen nyomorúságokkal terhelik a szakadárok a szegény embereket az idvesség reményében, s csak akkor ocsúdik ki a lélek, mikor látja, hogy minden szentnek a keze maga felé hajlik; nem is lelki boldogulását akarták előmozdítani, hanem csak pénzére áhítoztak s midőn tönkretették, látja, hogy nincsen ezeknek semmi hasznok a nap alatt, a hiábavalóságok hiábavalóságai minőezek. (Préd. 2. 12.)

A dolognak summája ez: „Az Istent féljed; és az Ő parancsolatit megtartsad, mert ez az embernek földolga.“ (Préd. 12. 15—16.)

Az idvesség elnyerésére nem a ceremónia vezet, hanem a hit! Az a hit, a mely olyan mint

a szikla, rendíthetetlen a Krisztusban . . . Én legalább hiszem, hogy az ilyen hittel imádkozó bűnös, ki bűneit megbánta, soha pokolra nem megy . . .

Igentisztelt Jelenlevők! Engem sokan elítélnék azért, hogy ezeket a titkok világából felszínre hoztam s ellenségeim ezt árulkodásnak minősítik. Sokan, — kik e lelki betegségéből kijózanodtak! — mondják nekem: „Miért nem hagysz nekik békét, hadd szaladjanak, hiszen részeg ember elől Krisztus Urunk is kitért, — ezek sem különbek lelki értelemben!”

Ismétlem én nem hallgathatok. Nem, mert akkor a kövek kiáltanának s az ítélet napján a tévútra vezetett nép ellenem tanuskodhatna jogosan.

Nem hallgathatok mint magyar, látva mily veszélyes a köznépre a sok szakadárság, nem mint református, nem mint keresztyén! . . .

Hát árulkodás volt-e az, mikor Luther 95 tételét a vittenbergi vártemplom ajtajára kiszegezte, vagy mikor fennhangon kiáltá: „Nézzétek a nagy paráznát, aki megdöglelte a világot! S ellene tört minden vakságnak, életét az emberiségért, a tiszta evangéliumi tudományért kockára tette?! Bizony elmondhatom én is ő vele: „Itt állok, másképp nem tehetek!”

Tehettem-e másképp én, mint a „Debreceni Protestáns Lap” betűszedője, ki baptista lévén, nappal a lapba szedtem azon cikkeket, hogy tanácskoztak a ref. lelkipásztorok, miképpen kellene a szegény nép válláról az egyházi adónak legalább egy részét levenni, s a mennyire csak lehet általánvéve könnyíteni rajta; éjjel pedig a gyülekezetben azon tanácskoztunk, miképp kellene hiveinket még jobban kiszípolozni, a tizeden kívül még mily címeken lehetne tőlük valamit kicsikarni?!

Ilyen s ezekhez hasonló, ezeket sok tekintetben meghaladó okok vezettek arra, hogy szóljak. S a régi jó magyar kifejezés szerint: „Igazmondás nem emberszólás.”

Szólottam, mert szólanom kellett.

Nem érdemelném meg, hogy a debreceni levegőt szivjam, ha gyáván hallgatnék, hiszen a régi felfogás még ma is azt tartja, hogy ott még a levegő is kálvinista. Habár az ma már fájdalom, némileg tömjénfüstös!!

Kedves Jelenlevők! Végezni akarok, csupán csak annyit engedjenek még meg, hogy rámutassak miképpen lehetne ez ellen a lelki-járvány betegség ellen a legsikeresebben működni.

Véleményem az, ha minden ev. ref. egyháztagnak megbarátkozna az Evangéliommal, legyen lelkipásztor vagy tanító, vagy egyszerű egyén, ha igazi művelője lenne az evangéliumi munkálkodásnak (az okos belmisszióknak!); ha nem lenne oly egyház, hol nem tartanak evangéliomi összejeveteleket (a hol nem evangélizálnak!); — ha nem lenne olyan ház, a hol a családfő a Bibliát nem olvassa s nem magyarázza családjának . . . Le kell venni a Bibliát a poros gerendákról, az asztalon annak a helye, mint a kenyérnek! . . .

Óh, bárcsak megértenék sokan, mit akarok, s felserkennének, hogy megvilágosodna nekik a Krisztus.

Bár e mai igénytelen felolvasásom oda birná azokat, a kiket illet, hogy munkálkodnának mig nappal vagyon, mert eljő az éjszaka, melyen senki nem munkálkodhatik. Én hiszem, hogy így lesz, mert így kell lennie. Adja Isten, hogy ne csalatkozzam . . .

Áldd meg azért felséges Isten szép magyar hazánkat, s ebben annyi vész közt jó fundamentumon megtartott magyar vallásunkat.

„Krisztus ki vagy nap és világ, Minket sötét-ségben ne hagyj.”

Óh engedjed jó Atyánk, hogy felépüljenek magyar református Sionunknak lerombolódott falai; add, hogy mielőbb mondhassuk igazán:

„Im' az Urnak háza épül,
Napról-napra inkább szépül,
Plántái virágozva nőnek!”

Jövel, jövel, óh virágzás kora!! . . .

K Ü L F Ö L D .

Az egyház és a színház.

Irta *Kuthy Zoltán* newyorki ref. lelkész.

(Folytatás.)

Vannak bizonyos meghatározott és sajátosan erős ellenvetések, ha nem megcáfolhatatlan argumentumok, ezen álláspont ellen. Az egyik ellenvetés szerint ez az álláspont nem fér össze az egyetemes izléssel és az egyetemes természeti, emberi ösztönnel. A színművészeti ösztön nem hasonlítható össze semmiféle más ösztönnel. Ez jellemző vonása majdnem valamennyi fajnak és népnek. A műveltség gyermekeihez éppen úgy hozzá tartozik, mint a tudatlanságéihoz. A gyermekek természetes utánzó és kedvelői a kifejezés drámai formáinak. A drámai szó a dróó igéből ered; jelentése: tenni, cselekedni; és a dráma, a színmű kétségkívül az emberi faj általános jellegű dolgainak az utánzásából, ez utánzások természetes szeretetéből eredt, — különösen pedig abból a gyermekies elevenségből, a melylyel a legegyszerűbb író elbeszélni szereti azokat az eseményeket, a miket látott és különösen azokat, a miknek bármiképpen részese volt. Az összes modern tudósok megegyeznek *Milltonnal* abban, hogy a *Salamon* énekeiben az isteni „pásztorjáték” igen sok eleme található föl. A *Jób* könyvében számos példája van a drámai dialogusnak; ezt valamennyi bibliai tanulmányozónak el kell ismernie, jóllehet az is igaz, hogy alig van más példa a héber irodalomban a dráma létezésére abban a teljes értelemben, a mint azt manapság értjük. Az egyház nem a legbőlesebben cselekszik, a mikor kiítani törekszik egy tiszta, nemes és egyetemes emberi ösztönt, mint a milyen a színművészet ösztöne. Az ilyen ösztön az isteni Teremtő ajándéka. Mint ilyent, hálásan el kellene ismernünk és azt teljesen az emberek javára és az Isten dicsőségére kellene szentelnünk. Mint minden más isteni adomány, ugy ez is elfordítható eredeti céljától, kiforgatható eredeti rendeltetéséből, de éppen ennek a lehetőségnek kellene az egyház embereit buzdítania arra, hogy annál inkább elismerjék ennek az ösztönnek az isteni eredetét és fejleszszék, ha lehet, tisztítsák azt a lehetőség legnemesebb fokáig. Az egyház még eddig sohasem harcolt sikeresen nemes, tiszta emberi ösztönök ellen. Ilyen ösztön egy ily isteni célnak a kinyilatkoztatása; — és harcolni egy ilyen ösztön ellen, nem egyéb, mint ellene

törni egy isteni adománynak és szándéknak. Böles egyházi emberek arra törekednek, hogy fölfedezzenek és hasznosítsanak, nem pedig hogy leromboljanak és megsemmisítsenek nemes emberi ösztönöket.

Mondják továbbá, hogy az egyháznak a színházzal szemben való ellenséges magatartása egymásra nézve idegenné teszi a férfiak és nők egyik nagy osztályát, a kiket az egyháznak segítenie kellene és akik viszont nagyon segíthetnék az egyházat. Valóban méltánytalanság, sőt határozottan rosszakarat, hogy egy egész osztályt társadalmi és egyházi átok alá vessünk azon osztály egy részének a hibái miatt. Az egyház rendkívül téved, amikor egy egész osztályt száműz a kebeléből azért, mert egyesek társadalmi kiközösítést és talán egyházi anathémát érdemelnek. Kiltani a férfiak és nők ezreit az egyesek hibái miatt, sem társadalmilag nem böles, sem valláserkölesileg nem józan eljárás. Illő határok között, az egymástól való idegenkedés helyett szíves rokonszenvnek kellene létesülnie az egyházi emberek és a színművészeti pálya követői között. Csak idő kérdése, hogy a két életpályán lévők hagyományos ellenségeskedése helyet adjon az érdemes és érdemtelen közt való üdvös megkülönböztetésnek s mi bizonyára szívesen elismerjük és megbecsüljük az érdemest, tekintet nélkül a hivatásos foglalkozására. Ezen a vonalon állandóan haladást láthatunk. Az egyházi emberek tovább nem vezettethetik magukat alaptalan előítéletek által, különben az egyház üdvös befolyásának a köréből nagy számokban űzik el a társadalomnak azt az osztályát, a melyet az egyház valóban segíthetne és a melytől az egyház, közvetve és közvetlenül, sokféle uton becses támogatást nyerhetne.

A másik érv az egyháznak a színházzal szemben való ellenséges magatartása ellen az, hogy ez a magatartás nem hat abban az irányban, a mit az egyház tulajdonképp céloz. Az egyház fegyelmi szabályaiban ugyanis sehol sincsen megtiltva a színházak látogatása. Az egyház tagjai tehát a saját izlésükre és a saját lelkiösmeretükre vannak itt utalva. Már pedig, ha az egyház férfiainak és nőinek a színházzal szemben való magatartása, kinek-kinek a saját intelligens ítéletére és felvilágosult lelkiösmeretére bízatik, úgy az egyház egyes képviselői e kérdésben általános, rideg véleményt nem adhatnak és az egyház tagjainak szívbéli ösztönei és hajlamai fölött kiméletlenül pá cát nem törhetnek.

2. Az egyháznak a színházhoz való magatartása alkalmazkodó természetű legyen-e? Ez a kérdés sokkal szélesebb keretű, mint első gondolatra tetszik. Mert ez a kérdés teljesen az *egyház és a világ egymáshoz való viszonyának a kérdése*. E viszonyt illetőleg pedig előttem fekszik egy inspirált apostolnak az utasítása: ne alkalmazkodjatok ehez a világhoz. Előttem fekszenek magának az isteni Mesternek a szavai: nem azt kérem, hogy vedd ki őket e világból, hanem hogy mentsd meg őket a gonosztól. Majdnem minden korban voltak olyanok, kik azt hitték és gondolták, hogy azoknak, kik elszakaszthatatlan közösségben óhajtanak élni az Istennel, meg kell vetniök e világot minden büneivel, gondjaival és kötelességeivel. A gondolatnak ez a tendenciája emelte általános érvényre az aszketikus életnek azt a négy főformáját, miket elfogadtak azok, kik megvetették a világot. Ezek közt első volt az *aszketizmus*. Ez nem követelte a követőtől,

hogy teljesen megvessék a világot; benmaradtak az egyházban és végezték az élet egyes kötelességeit. A második volt az *anachoretizmus*, a mi a remete-élet volt. Maga a szó a világtól való visszavonulást jelent. A harmadik nyilvánulása ennek az irányzatnak a *cenobitizmus*, vagy zárda-élet. Ez már haladás a többiek fölött. A negyedik magába foglalja a többi ehez hasonlókat a *monaszticizmus* vagy szerzetes-élet nagy rendszere alatt. Az egyháztörténet írók e monasztikus rendszer csiráinak, okainak a kutatásában visszamennek a 2-ik század közepéig s legfőbb indító oknak az azon korbeli üldözést említik, a minek az illusztrálásául szolgál a Decian-féle üldözés a 250-ik év körül. Könnyű belátni, mért kellett a nemesen érző lelkeknek az üldöző és istentelen világtól elrejtőzniök. Biztonság lehetetlennek látszott egyebütt, mint a világtól való elvonultságban.

Ez azonban nem a valódi viszony az egyház és a világ között. Krisztus eljött a férfiakat és nőket ujjaalakítani a szónak nagy és nemes értelmében. A vallás nem zárdai képtelenség többé és nem az elzárkózott lelkek közössége, hanem az engedelmes leány, a szerető nővér, a nyájas feleség, az önmegtágadó anya és a bátor, a hatalmas, a krisztusi emberek képében, mint megáldó, dicsőítő és megszentelő élet nyilvánul meg. A világtól való elzárkózás a gyöngeségnek és gyávaságnak, de nem az erőnek a jele többé. Az igazi egyházi emberek a világnak a világosságai, ők a földnek a sava. És a só szoros érintkezésbe hozatott a hussal s nem tettek külön hordókba.

Az egyháznak tehát nem szabad alkalmazkodnia a világhoz, hogy elfogadja a világ elveit és annak a szabályait gyakorolja.

S valóban, az egyház érdemtelené válnék magas hivatására, fenséges rendeltetésére és isteni Urára, ha visszavonulna a világtól, vagy alkalmazkodnék ahoz. Ez a világ nem az ördögé és azért az egyháznak nem szabad föltennie, hogy a világ az ő és az ő Urának az ellensége. Az egyháznak messze kiható, magas és szent hivatása van. Ennek a fenséges misszióknak egyetlen részét sem törölheti el, sem a világhoz nem alkalmazkodhatik, hanem törekednie kell arra, hogy a világ alkalmazkodjék az ő gondolatainak és életének a magasztos mértékéhez.

3. És most elértünk oda, a mi az egyháznak a színházhoz s mindenféle szórakozó helyhez, és általában a szentírásbeli „világhoz“ való természetes magatartásának tetszik.

Az egyháznak a színházhoz való természetes magatartása csakis átalakító hatású lehet. A kegyességnek bizonyos magasabb fok szükséges ahoz, hogy megkisérjük a világot inkább átalakítani, mint megvetni. Sokan azok közül, kik a hajdanokban remetékké lettek, nem is igen tűntek ki kegyességükkel. Inkább erkölcsi gyávák voltak, semmint hősök. Az egyház embereinek sokkal könnyebb manapság a különböző hitvallásokkal, a bucsujárásokkal és gyóntatószékekkel foglalatoskodniök és hagyni a világot a maga szilajságára, babonáira, pazarlására és kiesapongásaira, mint ellenőrizni ezeket az ördögöket a magasabb erkölcsiség szempontjából. Ezerszerte könnyebb a világot megvetnünk, a szónak mai modern értelmében, mint annak a megkisérleése, hogy azt átalakítsuk. Az egyház

fáklyáját nem szabad a véka alá rejtenünk, hanem a lámpatartóra kell tennünk. Ha a Menny kovászát bele nem tesszük a világ edelébe, az az edel nem fog megerjedni sohasem. Nem alkalmazkodás a világhoz, a világi dolgokhoz, hanem átalakítása a világnak és a világi dolgoknak: — ez a valóságos, természetes és egyedül helyes funktiója az egyháznak.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Megjött a királyi engedély a zsinat megtarthatására!** Az egyetemes konvent 1903. dec. 8—11. napjain tartott ülésében (lásd jegyzőkönyvi 29. számot) mondta ki, hogy egyházunk országos zsinatát 1904. nov. 10-ik napjára Budapestre összehívni kívánja. Ugyanakkor felkérte az elnökséget az engedély kieszközlésére. Az elnökség e megbízatásának eleget tett s f. évi febr. hó 9-én kelt legalázatosabb felségfolyamodványára a legkegyelmesebb engedély megjött. Hangzik ekképpen: A magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter f. évi apr. hó 13. kelettel 33456. sz. a következő leiratát intézte Kun Bertalan tiszáninnyi ev. ref. püspök urhoz, mint a magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventje elnökéhez. „Éltóságos és Főtiszteletű Püspök Ur! Ő császári és apostoli királyi Felsége f. évi apr. hó 8-án Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával, legmagasabb engedélyével, legkegyelmesebben hozzájárulni méltóztatott ahhoz, hogy az evangelium szerint reformált magyarországi keresztyén egyház zsinatja, az egyetemes konventnek f. évi február hó 9. kelt legalázatosabb felségfolyamodványában elősorolt tárgyak feletti tanácskozás és határozás céljából, f. évi november hó 10-re Budapestre egybehívassék; ott megnyittassék és megtartassék anélkül, hogy az 1790/91. évi XXVI. törvénycikk 4. szakasza értelmében fentartott, a királyi biztos kirendelésére vonatkozó jogát Ő Felsége jelenleg érvényesíteni szükségesnek látta volna; egyebekben az idézett törvénycikk idevonatkozó rendelkezései szorosán megtartandók lévén. Miről van szerencsém Méltóságodat hivatkozással a folyó évi február hó 9-én 58. szám alatt kelt nagybecsű felterjesztésére, szives tudomás, mihez tartás és a további intézkedéseknek saját autonom hatáskörében leendő megtehetése végett ezennel értesíteni. Budapest, 1904. apr. hó 13. *Berzeviczy.*“

— **A „Magyar Állam“ figyelmébe.** A hermeneutikának legelső, legegyszerűbb és legfőbb törvénye, hogy az előttünk fekvő szöveg igaz tartalmához hívek legyünk s ne akarjunk abból a szövegből semmi olyan értelmet kieroszakolni, a mely

abban nem foglaltatik. Ez ellen az egyszerű hermeneutikai szabály ellen sokszor vét a katolikus sajtó, mikor a protestáns írók írásairól szól. Vétett legközelebb a „Magyar Állam“ is, a mikor lapunk mult számában megjelent egyik társadalmi cikkünk-ből azt igyekszik kimagyarázni, hogy mi azt ajánljuk a protestáns lelkipásztoroknak, hogy ők legyenek a sztrájkolók vezérei! Ugyan-ugyan! Hát mire való már ez a szántsándékos okvetetlenkedés? Vagy talán csakugyan nem értett volna meg bennünket a „Magyar Állam?“ Alig hisszük. A gyengébbek kedvéért azonban megmagyarázzuk, hogy abban a cikkünkben nem pusztán a sztrájkokról beszéltünk mi, hanem általában a népmozgalmakról s ezekre nézve óhajtjuk, hogy a nép tanácsért mindig lelkipásztoraihoz forduljon (akár protestáns, akár katolikus lelkészek legyenek azok!) s ne menjen vakon a hazátlan és névtelen agitatorok után. Nos? Hát nem jól mondtuk? Kifogásolja említett laptársunk azt is, hogy mi a sztrájkokban az individualismus diadalát látjuk, holott, mint mondja, a sztrájk mindenütt a tömegek fellépése. Hát, — tisztelettel kérjük, — vajjon ilyen alkalmakkor miért tömörülnek az emberek „tömegekben.“? „Azért, mert individualis jogokat akarják érvényre juttatni s ehhez reményök és kilátásuk csak úgy lehet, ha „tömegekben“ lépnek fel! De elvégre mégis csak az individualis jogok biztosításáról van szó. Arra nem is kívánunk reflektálni, hogy a „Magyar Állam“ a sztrájkokkal szemben „a munka-bérnek hatósági limitálását“ (!) is üdvösebbnek látná; nem reflektálunk először azért, mert ez hamisítatlan katolikus felfogás. Így limitálják ott a bünök bocsánatát is „hatóságilag.“ Aztán másodszor nem reflektálunk azért, mert a mint emlékszünk, a „Magyar Állam“ nem mindig ebben a véleményben volt eddigelé. Azt is megérthette volna tisztelt laptársunk, hogy a mennyiben sztrájkokról volt szó, mi *kizárólag* a debreceni munkások sztrájkjáról szólottunk s bizony úgy utólagosan is csak sajnálatunkat fejezhetjük ki a felett, hogy ez a sztrájk is meglehetősen internationalis színezetű volt. Pedig tapasztalásból mondhatjuk, hogy megmaradhatnak a sztrájkolók jó magyar hazafiaknak sőt egyháztagoknak is, ha félre nem vezetnek. Ugy-e bár ezek a debreceni munkások nem romboltak? A vérok sem folyt. Miért nem? Mert a legutolsó pillanatban intelligens emberek (egy közöttük ref. lelkész volt!) lettek a tanácsadók s amazok hallgattak ezekre. Jobb lett volna talán, ha nem így történik . . . ? ? ? Hanem p. o. úgy mint Elesden . . . Ugy-e bár . . . ! ?

— **A kollégiumi igazgatótanács ülésének elhalasztása.** A május 4-ére összehívott főiskolai igazgatótanács ülése *Gróf Dégenfeld József* egyházkerületi főgondnok ur ő méltósága pár napi késése folytán május 7 (hetedik)-re halasztatott el, mikor délelőtt 9 órakor nyílik meg a szokott helyen.

— **A debreceni ev. ref. főgymnásium „Ifjúsági gyülekezete“** 1904. évi május hó 1-én a főiskola oratoriumában d. e. 1211 órakor *Bibliai Ünnepelet* rendez a következő műsorról: 1. Közének. 70. dics. 1., 2. verse. 2. Imádság Tartja S. Szabó József, a gyülekezet felügyelő tanára. 3. Közének. 88. dics. 1. verse. 4. Hitünk ünnepén. Pályanyertes óda. Irta és

előadja Kocsis János VIII. o. tanuló. 5. A bibliáról. Pályanyertes mű. Irta és felolvassa Riesz Kálmán VII. o. tanuló. 6. Hála éneket zeng . . . Ének. Szövegét írta Erdős Károly VII. o. tanuló, zenéjét szerezte Tatay Zoltán VII. o. tanuló. Előadja a főiskolai énekkar. 7. Jön a király! Irta Szaboleska Mihály. Szavalja Peleskey Sándor VII. o. tanuló. 8. Az ifjusági gyülekezet működéséről. Bezáró beszéd. Tartja Mikó Imre VIII. o. tanuló 9. Közének. 123. dics. 1. verse.

— **A tiszántuli ev. ref. egyházkerület tavaszi közgyűlését** a Főtiszteletű s Méltóságos elnökség május hó 25. és következő napjaira hívta össze.

— **Magyarok a római pápánál.** Egyik klerikális ujság tudósítása szerint (mely ápril. 16-án Rómában kelt, s már az ápril. 17-diki lapszám hozza is) ápril 16-án d. u. 4 órakor fogadott a római pápa egy magyarországi zarándoklatot, melynek részéről Desseffy esanádi római vallású püspök egész hasábra terjedő latinnyelvű beszéddel üdvözölte a római pápát. Kiemeljük a beszédből a következő kifejezéseket: „mindnyájan azért jöttünk ide, hogy neked dicséreteket zengjünk” (már mi. egyszerű kálvinisták, csak Istennek zengünk dicséretet és nem földi halandónak); „téged, kit királyi fény övez körül, hallgassanak meg mindenek, kik az istentelenség székein ülnek, vakmerőségüket okossággal, dühöngésüket bátorsággal, merészségüket eréllyel győzd le.” Nyilván benne vagyunk jó magunk is az istentelenség székeiben ülők díszes kompániájában, a kikkel szemben a kenetteljes ajku római vallású püspök a római pápát, a ki különben „szeretetét senki mástól, mint az Ur Jézustól kölcsönözte,” okosságra (vulgó jezsuíta óvatosságra) bátorságra, merészségre biztatja. Végül sok egyebeken kívül áldást kér a római pápától „Magyarország összes lakóira.” Hát mi ebből az utóbbiból nem kérünk, a reánk jutó részt tisztelettel visszahárítjuk, hanem inkább kértünk volna abból a 11 ezer lírából valamieskét, a mit a zarándoklat az országból ezuttal is kivitt péterfillérképpen, kértük volna pedig azt azoknak az Amerikába kivándorolni készülőknek a segélyezésére, a kiket a klerikális lapok olyan buzgóan számon tartanak ugyan, valahányszor a néppárt honboldogító törekvéseit csillogtatni próbálgatják.

— **Az érdekek harca.** Komjáthy Béla az ungi egyházmegye gonolnoka az Ungváron ápr. 6—7. napokon megtartott egyházmegyei közgyűlést magas szárnyalású elnöki beszéddel nyitotta meg, melyből ki kell emelnünk a következő részletet: „Különösen ügyelnünk kell arra, hogy az érdekek egészen elkerülhetetlen harcában ne nyomjunk el semmi jogos érdeket; sőt úgy alkossunk, hogy azokból újabb érdekek fakadjanak. Ha érdekek nem volnának; ha az emberek megelégednének a mindenkori adott helyzettel: akkor tespedés állana be; akkor az emberiség nem töltene be hivatását és nem haladna a tökéletesedés felé. A helyzettel szemben való elégedetlenség ugyanolyan, mint az öröm-csepp, mely legboldogabb percünket is megkeserítheti; de egyúttal élesztő is az,

mely vágyakat érdekeket teremt és tetterönket megdagasztja. Kétségtelen, hogy az élet tevékenység, — a tevékenységet pedig az érdek szüli és vezérli. Az az erő, a mit az érdek harcba visz, használ a jelennek, mert azt jobbá teszi és előkészíti a jobb jövőt.”

— **Kitérés.** Elszomorító hírt kapunk a báró Podmaniczky család egyik ágának hitehagyásáról. br. Podmaniczky Béla a rimaszombati méntelep parancsnokának, néhai br. Gerliczy Erzsébettől született mindkét fia: Béla huszártiszt, Károly jogász, anyjok, de kivált nagyanyjok br. Gerliczy Félixné bigott nevelése és befolyása folytán, kitértek ősei hitéből s pápistává lettek. Az apa, most nősülvén, lett felesége kedvéért katolikussá; testvére Endre szintén kitért már előbb. Így ingattatik meg családi érdek és befoyas folytán sok prot. vallási meggyőződésében s csak annál szomorubb ez, ha egy olyan családnak tagjai, mint a Podmaniczky család, mely annyi érdemet szerzett magának a reformáció föl virágzása körül hazánkban s kiknek emlékét mindig csak tisztelettel vesszük ajkunkra — teszik ezt. Az 1780. években egy br. Podmaniczky Johanna veti meg a n.-váradai ev. egyház alapját s most a késő unokák úgy adnak tisztességet őseik emlékének, hogy lábbal tapodják azt — mert a két fiu kitérése ott történt nagyanyjuknál. „Az ő cselekedetei jutalma követi őket!” mondja az Irás. (Ev. E. és J.)

— **Püspöki átirat a főgymnasiumok igazgatóságaihoz.** A vall.- és közokt. miniszter ur f. évi ápr. 13-ról 29344. sz. a. a mellékelt pályázati hirdetményt a következő körlevél kapesán küldte meg: „Tekintve a magyar tisztikar kérdésének nagy fontosságát, illetve azt, hogy ez intézmény célja: a hadsereg magyar csapatainak magyar honos tisztekkel való ellátása, csak akkor valósulhat meg, ha minden illeték s tényező a célt lelkesen támogatja, — e közzététel ne az egyszerű köröztetés útján történjék, hanem jelenjék meg minden igazgató személyesen azon osztályban, melynek végz. tanulói fölvehetőek a hadsereg valamely tisztképző intézetébe. Különösen fontos levén a magyar tiszti sarjadék nevelése céljából az, hogy a 904/5. tanév elején a bécsujhelyi és bécsi katonai akadémiákon magyar ifjak részére fenntartott helyek lehetőleg betöltesse, elvárom az int. igazgatók hazaiias érzületétől, hogy intézetük VIII o. tanulóit ily irányban, alkalmas módon buzdítani fogják. Adjanak át minden tanulónak egy példányt a Honv.-Miniszter ur által kiadott „Tájékoztató a cs. és kir. hadseregbeli katonai akadémiákba való felvételtől” c. füzetből, melyet a szükséges példány szám bejelentése mellett, minden igazgató közvetlenül a Honv.-Min.-tól szerezhet meg és lelkes szavak kíséretében személyesen adják nekik tudtul, hogy az említett kat. nevelő intézetek kapui megnyitak számukra s hogy nagyszámu magyar állami alapítv. helyek is fognak rendelkezésre állani. Az igazgatók szabad előadása legyen hazafiasan lelkes, nyugodjék történelmi visszapillantáson, emelje ki a világhírű magyar katonai talentumot s figyelmeztesse a tanulókat a katonatiszti pályára anyagi előnyeire is!” Jelen körlevelet becses figyelmükbe ajánlva, teljes tisztelettel vagyok Debrecen, 1904. ápril. 19.

— **Gvadányi sirja.** A „Magyar Állam” írja: A Peleskei nótárius és Rontó Pál alakjainak ma-

gyar lelkü megteremtője, a magyar irodalom egyik legtisztelendőbb alakja, Gvadányi József, nem messze Szenictől, Rohón van eltemetve a templomban. A templomban most emlékkövet akarnak felállítani. A szép és hálás gondolat fölmerülése alkalmából a Pesti Napló mai számában megjelent meleg hangú megemlékezésben az áll, hogy Gvadányiról teljesen megfélekeztek és a rohói kő lenne az első nyilvános emlékezés jele. Ebben tévedés van, a mit azért kell helyreigazítanunk, hogy hálátlanoknak ne lássák az emberek azokat, a kiknek első sorban volt kötelességük Gvadányiról megemlékezni és kötelességüket szépen teljesítették is. Ezek pedig a szakolcaiak. Jó évtizeddel ezelőtt a szakolcaiak egy nemzeti irodalmi ünnep keretében emléktáblával jelölték meg Gvadányinak szakolcai lakóházát. Gvadányi ugyanis, mint nyugdíjas tábornok, hosszú ideig Szakolca város lakója és büszkesége volt. Tehát emlékének igenis van az országban látható jele.

Szerkesztői üzenet.

Ny. L. Békés. Persze! Nem is sejtetem, hogy micsoda „tárgyról“ fog az a cikk szólni!? Csak ha látom, akkor szólhatok hozzá. — L. E. Hajdunánás. Nagyon szívesen kiadom; hiszen az egyes egyházak történetének a megírását a kerület is szükségesnek mondotta ki. El is készült s lapunkban napvilágot is látott sok. Egy idő óta azonban a munka megakadt. Kétségtelen tehát, hogy ezek az „Ada tok“ ismét egy lépést jelentenek a kitűzött cél felé. Azonban ne méltóztassék megütközni, ha szíves türelmétkérem. Sorrendet kell tartanom. — Dr. M. F. Okány. Referádának jelen számunkban tárgyhalmaz miatt legjobb akaratom dacára sem adhattam helyet. A korábban beérkezettek elsőbbség illeti. De legközelebb ez is jönni fog.

Tartalomjegyzék: Az országos református tanáregyesület fölterjesztése az egyházkerületekhez a gyakorlati tanárképzés ügyében. S. Szabó József. Dóczy Imre. — Véleményes javaslat. a+x. — Az egységes liturgiáról. F. Varga Lajos. — Közéletünk: A debreceni egyházmegye közgyűlése. Nótárius. — A felsőszabolcsi ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése. Korocz József. — A beregi egyházmegye tavaszi közgyűlése. Szernyeparti. — A szakadárokról Stern Herman. — Külföld: Az egyház és a színház. Kuthy Zoltán. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

A tanuló ifjúságnak felette alkalmas egyetlen magyar nyelvű protestáns imakönyv a serdülő ifjúság számára. Horváthné Ferenczy Ida

„Fehér Liliom“
 imakönyv a protestáns ifjúság számára. Kun Bertalan ev. ref. püspök ur ő méltósága rendkívül meleg hangú ajánlásával. Ára egyszerű kötésben 1 korona, díszes, gazdagon aranyozott vászonkötésben tokkal 2 k 50 f. díszes bőrkötésben aranyfémekkel és dobozzal 3 k. 50 f. Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a kiadónál: Vadász M. könyvkereskedőnél Miskolcon, aki az összeg előzetes beküldése esetén portómentesen küldi.

Kiadásunkban éppen most jelent meg

SZOLNOKY GERZSON

Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imádságok templomi használatra.

Ára füzve 4 korona, kötve 6 korona.

Továbbá kapható:

RÉVÉSZ BÁLINT-SZOBOSZLAY

Konfirmációra való Káté.

Ára 30 fillér.

A pénz előleges beküldése esetén ezen könyveket bérmentve küldjük meg.

Teljes tisztelettel

László Albert és Társa

(HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.)

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület főbizományosa.

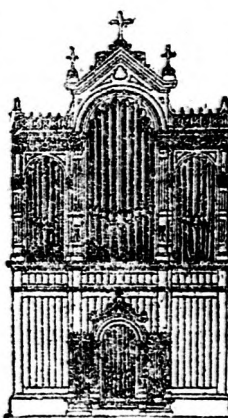
DEBRECENBEN.

Országh Sándor

orgonagyáros

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi kiállításon „nagy diszoklevéllel“ és Ferencz József lovag-„renddel“ kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Készít kellemes és tömör hangú, legjobb és legujabb rendszerű orgonákat. Elvállal javításokat és átalakításokat. Kisebbség orgonák készletben vannak. Szolid munka és jutányos árak. Az orgonák jóságát mi sem bizonyítja inkább mint az, hogy a

gyár alapítása óta 400-nál több új orgona lett megrendelve és készítve.

Árjegyzék és részletes tervzet kívánatra díjmentesen küldetik.

BIEHN féle

Asphalt-fedő-
lemez;

Turul-permetező,
Atilla-permetező,
debreczeni **Sugar**-
permetező, jól
ismert szolidma-
gyar gyártmá-
nyok: kézi kén-
porfúvók és kén-
porfúvó-gépek;
szőlő-metszőollók
oltókések, gummi
csövek, permetező
részek: **mestersé-
ges madár-fészkelő
házikók**;

Kerti-padok;

kertészeti és mezőgazdasági eszközök
és gazdasági gépészeti cikkek raktára

SESZTINA LAJOS

vaskereskedése

DEBRECZEN.

ORGONA!!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legújabb pneumatikus csőrend-
szer szerint, golos-ládával. Biztos műkö-
désért még a **legnedvesebb templom-
ban is** kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyed-
ségű játszás-móddal birnak és mindamel-
lett az egyes sipok a leggyorsabb játszás
mellett is **precizen** azonnal megszólal-
nak. -- Elvállalok továbbá

régi orgonákat
átalakítás, javítása és hangolása
a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona-készítő.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész
és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta
ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja,
nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület
lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne te-
kintsék meg azt a kitünő hírnévnek örvendő
nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyer-
mek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a
legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják
az összes vásárlók, de különösen azok a
szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt
szerzik be.

A nagytisztelendő lelkész és tanító urak
Debrecenbe jöve ne mulasztják el ezt a
látványosság számba menő hatalmas áruház-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni
mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szolid-
ságnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az
üzlet az év minden szakában, mert a vevők
óriási tömege helyből úgy mint vidékről a
Neumann M. céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét
minden időben és körülmények között fen-
tartani, de arra nem is volt eset, hogy
Neumann M. áruháza ellen panasz emel-
tetett volna.

**Olcsóság, tartósság és csinoság te-
kintetében a Neumann cég** áruai versenyen
felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és
tanító urai pedig különösen bizalommal for-
dulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen
mint törzs vevőközönség különös figyelem-
ben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a
régóta kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főter, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTA TOTY: 1845-BEN.